

Seleucia

Sayı VI -2016

Olba Kazısı Serisi

Seleucia VI

Olba Kazısı Serisi

Olba Kazısı Serisi
Seleucia VI

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, giriş sayfalarında belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını *Seleucia* yayınına devretmiş sayılır. *Seleucia* kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Seleucia, uluslararası hakemli dergidir ve her yıl Mayıs ayında bir sayı olarak basılır. Yollanan çalışmalar, 7. sayfada belirtilen yazım kurallarına uygunsa yayınlanır, çalışması yayınlanan her yazar, çalışmanın baskı olarak yayınlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını *Seleucia* yayımına devretmiş sayılır. *Seleucia* kopya edilemez ancak dipnot referans gösterilerek yayınlarda kullanılabilir.

Editörler

Emel Erten
Diane Favro
Murat Özyıldırım
Tuna Akçay

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Salim Aydın
Prof. Dr. Halit Çal
Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken
Prof. Dr. Efrumiye Ertekin
Prof. Dr. Emel Erten
Prof. Dr. Diane Favro
Prof. Dr. Turhan Kaçar
Prof. Dr. Gülgün Köroğlu
Prof. Dr. Erendiz Özbay
Prof. Dr. Aygül Süel
Prof. Dr. Harun Taşkiran
Prof. Dr. Fikret K. Yegül
Doç. Dr. Sedef Çokay-Kepece
Doç. Dr. Sema Sandalcı
Doç. Dr. Hacer Sibel Ünal
Doç. Dr. Mehmet Fatih Yavuz
Yrd. Doç. Dr. Figen Çevirici-Coşkun
Yrd. Doç. Dr. Merih Ereke
Yrd. Doç. Dr. Deniz Kaplan
Yrd. Doç. Dr. Fikret Özbay
Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Murat Özgen
Yrd. Doç. Dr. Muammer Ulutürk
Öğr. Gör. Dr. Tuna Akçay
Dr. Vujadin Ivanisevic

Seleucia
Olba Kazısı Serisi VI
Sayı: 6

ISSN: 2148-4120

Kapak Tasarım

Tuna Akçay

Yazışma Adresi

Okt. Murat Özyıldırım
Mersin Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi
Arkeoloji Bölümü, Çiftlikköy Kampüsü, 33343,
Mersin - Türkiye
Tel: 00 90 324 361 00 01 - 4735
E – posta: muratozyildirim@mersin.edu.tr

Adres

Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Yeni Çarşı Caddesi, No: 12/A
Galatasaray, Beyoğlu, 34433, İstanbul
Tel: 0212 249 59 02
www.homerbooks.com
e-mail: homer@homerbooks.com

Baskı

Altan Basım San ve Tic. Ltd. Şti.
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Sitesi No: 222
Bağcılar/İstanbul
Sertifika No: 11968

Dağıtım

Homer Kitabevi ve Yayıncılık Ltd. Şti.
Yeni Çarşı Caddesi, No: 12/A
Galatasaray, Beyoğlu, 34433, İstanbul
Tel: 0212 249 59 02

Seleucia | Sayı 6 | Mayıs 2016

The Question of Romanization – To Be or not To Be (Roman): An Introductory Study

Romalılaşma Sorunu – (Roma) Olmak ya da Olmamak: Bir Ön Değerlendirme

Fikret K. Yegül

11

Olba'da Kremasyon

Cremation Burials in Olba

Tuna Akçay

21

Yelten Asklepiosu

Asclepius of Yelten

Ünal Demirer - Ahmet Yaraş

45

Olba 2015 Kazılarında Yeni Bir Buluntu:

Roma Mozaïği

A New Discovery from Olba Excavations: The Roman Mosaic

Emel Erten

61

Edirne Müzesi'nden Figürlü Madalyona

Sahip Cam Kulp

Glass Handle with Figured Medallion from

Edirne Museum

Emre Taştemür

93

Olba: Tapınak Devletinden Şehir

Devletine

Olba; From Priest State to City State

Mustafa H. Sayar

107

Olba'da Yahudi Varlığının Kanıtı: Menorah

Kabartmalı Sunak

Evidence of Jewish Presence in Olba: Altar with

Carved Menorah

Murat Özyıldırım

119

Olba Kazısında Ele Geçen Erken Bizans Dönemine Ait Bir Tılsım

An Amulet of Early Byzantine Period from Olba Excavations

Gülgün Köroğlu

137

Kuva-yi Milliye Müzesi'nde Yer Alan

Artuklu Beyliği'ne Ait Figür Tasvirli

Sikkeler

Figural Coins of the Artuqids from Kuva-yi

Milliye Museum/Balıkesir

Ceren Ünal - Betül Teoman

161

Olba Manastırı 2015 Yılı Kazıları

ve Kuzey Kilisesi'ndeki Çalışmaların

Değerlendirilmesi

2015 Excavations at Olba Monastery and

the Evaluation of the Fieldwork at the North Church

Murat Özyıldırım

181

Olba Manastırı'nda İşlik Kazısı ve

Sonuçların Değerlendirilmesi

The Excavations at the Workshop in Olba

Monastery and its Results

Yavuz Yeğin

203

Kurul Kalesi (Ordu) VI. Mithradates

Dönemi Yerleşimi Üzerine Ön

Değerlendirmeler

Kurul Castle (Ordu) Preliminary Assessment on

the Mithradates VI Period Settlement

S. Yücel Şenyurt - Atakan Akçay

221

Klazomenai Buluntusu Pişmiş Toprak

“Oturan Kadın” Figürinlerine İlişkin

Düşünceler

Considerations on the “Seated Woman” Terracotta

Figurines from Klazomenai

Aslıhan Özbay

249

Doğu Dağlık Cilicia Mezarları, Olba'dan
Yeni Mezar Tipleri ve Terminoloji
Önerileri
*Tombs in Eastern Rough Cilicia, New Burial
Types from Olba and Suggestions of Terminology*
Tuna Akçay - Burak Erdem
261

Ziyaret Tepe Kalesi ve Nekropolisi'nden
Küçük Arkeolojik Buluntular
*Small Archaeological Finds from Ziyaret Tepe
Castle and Necropolis*
Akın Bingöl
287

Kars-Anı'de Tespit Edilen Savunma
Sistemleri Üzerine Öneriler
*Suggestions on Defense Systems Identified in
Anı, Kars*
Ayhan Yardımcıel
301

Cıngırt Kayası Erken Bizans Dönemi Cam
Buluntuları
*Early Byzantine Glass Findings from Cıngırt
Kayası*
Ayşe Fatma Erol - Deniz Tamer
319

Mersin Deniz Müzesi'nden Osmanlı
Çeşmesine Ait Taş Tekne
*Ottoman Stone Basin from the Naval Museum
of Mersin*
Candan Ülkü
361

Mersin Olba Antik Kenti - Zooarkeoloji
Çalışmaları
Zooarchaeological Research in Mersin Olba
Okşan Başoğlu
381

Olba Tuğla Örneği: Arkeolojik ve
Arkeometrik Yaklaşım
*Olba Brick Samples: Archaeological and
Archaeometric Approaches*
Murat Özyıldırım - Ali Akın Akyol
395

Olba Kazısı Seramik Buluntuları
Arkeometrik Analizleri
*Archaeometric Analysis of Ceramic Finds from
Olba Excavations*
Ali Akın Akyol - Mahmut Aydın
413

Kitap Tanıtımı Book Review

İnanca Yolculuk Mersin
Ahmet Emirhan Bulut
433

Arkeolojik Veriler Işığında Türkiye'nin En
Eski Kültürleri
Yavuz Yeğin
439

Geçmişten Günümüze Bir Geçit Zeugma
Emel Erten
443

Bizans Sikkelerinde Kutsal Kişi Tasvirleri
Murat Özyıldırım
447

Milas Yazıtları Rehberi
Hüseyin Üreten
451

PRAEFATIO

Seleucia dergisinin altıncı sayısını (2016) sizlere sunmaktan gurur duyuyoruz. Her geçen gün dergimize gösterilen ilginin artışından dolayı teşekkürlerimizi sunarız.

Olba kazılarını 2015 dönemi çalışmaları bizim için heyecanlı geçti. Sezonun ödülü hiç beklemediğimiz bir yerde ve hiç beklemediğimiz bir anda ortaya çıktı. Bu, manastır kazıları sırasında açığa çıkartılan ve daha erken tarihli bir Roma yapısına ait olan Roma mozağıydı. Önce genç bir hanım görünümüyle Tryphe (lüksün personifikasyonu), sonra genç adam Bios (yaşamın personifikasyonu), son olarak da ilk banyoyu temsil eden bir diğer genç hanım görüldü. Onları biri lir, ikincisi çifte aulos çalan, üçüncüsü de kavalıklarda köpeğiyle koşan eroslar izlediler. Bu mozaik taban Olba'da Severuslar Dönemi'nde yaşanan lüks yaşamı yansıtmaktaydı.

Mozaik taban ile ilgili olarak yapılan değerlendirme ile birlikte Olba kazılarında elde edilen yeni bulguların yer aldığı çalışmalar ve diğer birçok değerli makale bu sayıda yer almaktadır. Meslektaşlarımıza çalışmalarını bizimle paylaşmaktan çekinmedikleri için şükran borçluyuz. Ayrıca, Homer Kitabevi'nin sahibi Ayşen Boylu'ya ve *Seleucia*'yı yayına hazırlayan Sinan Turan'a da teşekkürlerimizi sunarız.

Editörler:

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Emel Erten

Okt. Murat Özyıldırım (MA)

Dr. Tuna Akçay

PREFACE

We are proud to present the sixth issue (2016) of *Seleucia* and wish to express our gratitude for the growing interest to our journal.

The 2015 season of Olba excavations was an exciting one. We were awarded with a spectacular find at a very unexpected location and at a very unexpected moment. That was a Roman mosaic pavement belonging to an earlier Roman building discovered during the excavations at the monastery. First appeared Tryphe (as a young lady, personification of luxury), later Bios (as a young man, personification of life) came along. The third figure was the personification of the "first bath" represented by another young lady. They all were followed by erotes, one with a lyre, the other playing double aulos, third running with a dog. The mosaic pavement was a reflection of sumptuous life at Olba during the reign of Severans.

The evaluation of the mosaic pavement along with other recent discoveries from Olba excavations as well as many valuable studies on various topics will be presented in this issue. We appreciate our colleagues for not hesitating to share their works with us. Finally, Ayşen Boylu, owner of Homer Books and Sinan Turan who prepared *Seleucia* for publication deserve special thanks from us.

Editors:

Prof. Dr. Diane Favro

Prof. Dr. Emel Erten

Okt. Murat Özyıldırım (MA)

Dr. Tuna Akçay

Olba Kazısı Serisi

Seleucia

Makale Başvuru Kuralları

Seleucia, Olba Kazısı yayını olarak yılda bir sayı yayınlanır. Yayınlanması istenen makalelerin en geç Şubat ayında gönderilmiş olması gerekmektedir. *Seleucia*, arkeoloji, eski çağ dilleri ve kültürleri, eski çağ tarihi, sanat tarihi konularında yazılan, daha önce yayınlanmayan yalnızca Türkçe, İngilizce çalışmaları ve kitap tanıtımlarını yayınlır.

Yazım Kuralları

Makaleler, Times New Roman yazı karakterinde, word dosyasında, başlık 12 punto, baş harfleri büyük harf, metin 10 punto, dipnot ve kaynakça 9 punto ile yazılmalıdır. Çalışmada ara başlık varsa, bold ve küçük harflerle yazılmalıdır. Türkçe ve İngilizce özetler, makale adının altında 9 punto olarak ve en az iki yüz sözcük ile yazılmalıdır. Özetlerin altında İngilizce ve Türkçe beşer anahtar sözcük, 9 punto olarak “anahtar sözcükler” ve “keywords” başlığının yanında verilmelidir.

- Dipnotlar, her sayfanın altında verilmelidir. Dipnotta yazar soyadı, yayın yılı ve sayfa numarası sıralaması aşağıdaki gibi olmalıdır.
Demiriş 2006, 59.
- Kaynakça, çalışmanın sonunda yer almalı ve dipnottaki kısaltmayı açıklamalıdır.

Kitap için:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Makale için:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Makalede kullanılan fotoğraf, resim, harita, çizim, şekil vs. metin içinde yalnızca (Lev. 1), (Lev. 2) kısaltmaları biçiminde “Levha” olarak yazılmalı, makale sonunda “Levhalar” başlığı altında sıralı olarak yazılmalıdır. Bütün levhalar, jpeg ya da tift formatında 300 dpi olmalıdır. Alıntı yapılan levha varsa sorumluluğu yazara aittir ve mutlaka alıntı yeri belirtilmelidir.
- Latince - Yunanca sözcüklerin yazımında özel isimlerde; varsa Türkçe ek virgülle ayrılmalı, örneğin; Augustus’un, cins isimler italik yazılmalı, varsa Türkçe ek, italik yapılmadan sözcüğe bitişik yazılmalıdır, örneğin; *caveanın*.
- Tarih belirtilirken MÖ ve MS nokta kullanılmadan, makale başlıkları ile yazar ad ve soyadlarında sadece baş harfler büyük harf olarak yazılmalıdır.

Olba Excavations Series

Seleucia

Scope

Seleucia is annually published by the Olba Excavations Series. Deadline for sending papers is February of each year. *Seleucia* features previously unpublished studies and book reviews on archaeology, ancient languages and cultures, ancient history and history of art written only in Turkish or English.

Publishing Principles

Articles should be submitted as word documents, with font type Times New Roman, font sizes 12 points for headings (first letters should be capitalized), 10 points for text, and 9 points for footnotes and references. Abstracts written in both Turkish and English should appear below the name of the article, should be of size 9 points and the minimum word count is 200 words. Below the abstracts, a minimum of 5 keywords for both languages should be included (of size 9 points) below the headings “anahtar sözcükler” and “keywords”.

- Footnotes should be given under each page. The ordering of author surname, year of publication and page number should be as follows:
Demiriş 2006, 59.
- The reference list should appear at the end of the study and should explain the abbreviation given in the footnote.

Book format:

Demiriş 2006 Demiriş, B., Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı, Ege Yay., İstanbul.

Article format:

Kaçar 2009 Kaçar, T., “Arius: Bir ‘Sapkın’ın Kısa Hikayesi”, Lucerna Klasik Filoloji Yazıları, İstanbul.

- Photographs, pictures, maps, drawings, figures etc. used in the article should be referred to in the text as (Fig. 1), (Fig. 2) as abbreviations, and an ordered list of these items should appear at the end of the article under the heading “Figures”. All figures should be in JPEG or TIFF format with 300 dpi. If there are figures cited, the responsibility lies with the author and citation should be explicitly given.

Olba Manastırı 2015 Yılı Kazıları ve Kuzey Kilisesi'ndeki Çalışmaların Değerlendirilmesi

Murat Özyıldırım*

Öz

Silifke - Örenköy sınırları içinde bulunan Olba kentinde, Prof. Dr. Emel Erten başkanlığında kazı ekibimiz tarafından sürdürölen arkeolojik kazılar, hem Cilicia'nın Erken Hıristiyanlık Dönemi'ne hem de yerleşimin tarihine yeni bulgular vermeyi sürdürmektedir. Olba Manastırı'nda 2015 çalışmaları sırasında bir vaftiz havuzunun ilk kez bulunması, manastır bilgilerimiz açısından ciddi bir yeniliktir. Öte yandan Kuzey Kilisesi'nde başlayan kazılar, manastırın bu bölümünde *opus sectile* taban döşemesinin düzgün olarak ortaya çıkarılmasını sağlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Erken Hıristiyanlık, Olba, manastır, Isauria, Cilicia.

Excavations of Olba Monastery 2015 and Evaluation of Works at North Church

Abstract

The archaeological excavations carried out under the supervision of Prof. Dr. Emel Erten continue to provide finds that shed light on the Early Christian Era and the history of the settlement in the city of Olba, which lies within the boundaries of Silifke - Örenköy. The discovery of a baptismal pool during the 2015 excavation season significantly expanded our knowledge of the monastery. In addition, the excavations that have begun

* Okt. Murat Özyıldırım (MA), Mersin Ü., Fen Edebiyat Fak., Arkeoloji Bölümü, 33343 Mersin. E - posta: muratozyildirim@mersin.edu.tr. Olba Manastırı'nda gerçekleştirmekte olduğumuz kazı çalışmalarında öneri ve yardımları için aziz dostlarımız; Prof. Dr. Emel Erten, Öğr. Gör. Dr. Tuna Akçay, Arş. Gör. Yavuz Yeğin (MA) ile TC Kültür ve Turizm Bakanlığı temsilcisi Amasya Müzesi'nden arkeolog Ferdi Aksoy'a ve Eser Tuna Erten'e çok teşekkür ederim.

in the North Church uncovered the floor pavements (*opus sectile*) of that part of the Monastery.

Keywords: Early Christianity, Olba, monastery, Isauria, Cilicia.

TC Bakanlar Kurulu Kararı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı izni ile Prof. Dr. Emel Erten başkanlığında 2010 yılından bu yana yapılan Olba Kazıları, kentin çeşitli bölümlerinde ilerlerken bölge arkeolojisi açısından önemli verilere ulaşmayı sürdürmektedir. Girişinde, görkemli *aquaeductus*un bulunduğu Şeytanderesi Vadisi'nde yer alan Olba Manastırı'ndaki çalışmalar, kentin Erken Hıristiyanlık Dönemi'ne dair yeni bulgulara ulaşılmasını ve dolayısıyla Olba'nın söz konusu dönemdeki durumunun aydınlanması için sahip olunan bilgileri sürekli yenilememizi sağlamaktadır¹ (Lev. 1). Kentte çok sayıda kilise bulunması, Olba'nın bölgede dinî bakımdan ulaştığı etkiyi de gözler önüne sermektedir². Olba Manastırı üzerine yüksek lisans tezlerinin yapılması, bilimsel yeni çalışmaların ortaya konulması, kazıların olumlu sonuçlarını görmek bakımından mutluluk vericidir³.

Çalışmalarımız 2015 yılında, manastırın merkezindeki geçen yıllarda da çalışılan bölüm olan M4 açmasında, Kuzey Kilisesi'nde ve ışikte gerçekleştirilmiştir. Olba Manastırı'nda 2011 yılında başlayan arkeolojik kazılar, 2012, 2014 ve 2015 yıllarında devam etmiştir.

Olba Manastırı Vaftiz Havuzu

Manastırda 2015 çalışmaları, M4 adı verilen ve yaklaşık 8 x 7 m'lik alandan oluşan bölümde gerçekleştirilmiştir. Manastırdaki kazılarda M4 açmasının güneydoğu kesitinde, yaklaşık 230 cm çapında köşeli, araları harçla kaplı taş sıralarından oluşan mimari ile karşılaşılmıştır. Kazı çalışmaları ilerlediğinde, söz konusu mekânın manastıra ait bir vaftiz havuzu olduğu belirlenmiştir (Lev. 2). Havuzun içindeki kazılarda yaklaşık 20 cm derinliğe kadar yoğun bir yanık tabakasının bulunduğu

1 Olba Manastırı 2015 kazı döneminde çalışmalarda yer alan Arş. Gör. Yavuz Yeğin'e (MA), arkeologlar; Hidayet Özdirek ve Gökhan Yalın'a, Mersin Ü. Arkeoloji B. öğrencisi Gizem Avcı'ya, Uzuncaburç ve Örenköy'den gelen işçilerimize katkıları nedeniyle teşekkür ederim.

2 Genel olarak kiliselerin sayısının Isauria ve Cilicia'da artışına ilişkin önemli sonuçlara ulaşan bir çalışma için bkz.; Çakmak 2011, 167 – 181.

3 Prof. Dr. Emel Erten danışmanlığında, manastırdaki taş eserler ve yapının çatı örgüsü üzerine yüksek lisans tezleri, Arş. Gör. Yavuz Yeğin (MA) ve Ebru Erdoğan Yıldırım (MA) tarafından tamamlanmıştır, bu konuda bkz.; Erdoğan Yıldırım 2014 ve Yeğin 2015.

görülmüştür. Yanık tabakaları, manastırda sürdürülen kazılarda birçok bölümde belirlenmiştir. Yapının bir yangınla tahrip olduğu bilgisi, daha önceki çalışmalarımızda tarafımızdan yazılmıştır⁴.

Vaftiz havuzu, Olba Manastırı'nın güney duvarından 35 cm, doğu duvarından 45 cm, batı duvarından 375 cm, kuzey duvarından 465 cm uzaklıkta, 115 cm derinliğe ve 230 cm çapa sahiptir. Duvar sıraları izlenebilen vaftiz havuzunu çevreleyen, araları harçla birleştirilen kesme taşların enleri yaklaşık 25 cm'dir. Kesme taşların boyları, 30 ile 60 cm arasında değişiklik göstermektedir. Kolları, eşit ve çok düzgün olmamakla beraber, bir oktagon vaftiz havuzu olarak nitelendirilebilir. Erken Hıristiyanlık Dönemi'nde manastırlarda vaftiz havuzu veya vaftizhanelerin bulunduğu çok sayıda örnekleri bulunmaktadır. Olba'nın yakın çevresinde örneğin, Alahan Manastırı'ndaki vaftizhane, oldukça gösterişli mimarinin yanı sıra haç biçimli bir vaftiz havuzuna sahiptir⁵. Öte yandan İskenderun'un Arsuz ilçesinde 6. yy'a tarihlenen Kutsal Havariler Kilisesi'nde Hatay Arkeoloji Müzesi tarafından yapılan kazılarda ortaya çıkarılan vaftiz havuzu ile Olba'daki vaftiz havuzu birbiriyle oldukça benzeşmektedir⁶. Bununla birlikte, gerek Olba'daki kiliselerde şimdiye kadar yapılan araştırmalarda ve gerekse Olba Manastırı'nda gerçekleştirilen kazılarda bir vaftiz havuzuna daha önce rastlanmaması, kazıların ortaya çıkardığı söz konusu yeri önemli kılmaktadır. Havuzun batı bölümünde yer alan –daha sonra bulunan mozaik tabanla ilgili olmakla birlikte- bir blok taş, basamak olarak kullanılabilir biçimde durmaktadır. Vaftiz havuzunun içinde profil vermeyen birkaç kaba keramik dışında ele geçen arkeolojik materyal bulunmamaktadır.

Olba Manastırı'nın vaftiz havuzunun taban seviyesine ulaşıldığında, Olba kazı ekibimiz açısından son derece önemli bir buluntu olarak mozaik taban bulunmuş ve manastırın Hıristiyanlık öncesinde bir evresinin varlığı da ilk kez kanıtlanmıştır⁷. Bulgularımız, vaftiz havuzunun Erken Hıristiyanlık Dönemi'nde yapıldığı ve 5. yy'a tarihlenen manastırın bir bölümünü oluşturduğu yönündedir. Toprak altında kalan vaftiz havuzunun kesme taşlarla oluşturulan duvarı, zaman içinde oldukça

4 Özyıldırım 2013, 216.

5 Köroğlu 2014, 112.

6 Bu konuda bilgi ve fotoğraflar basında yer almaktadır, bkz.; <http://www.iskenderungazetesi.com/kutsal-havariler-kilisesi-gun-yuzune-cikarildi/>.

7 Olba Kazı başkanımız ve sevgili dostum Prof. Dr. A. Emel Erten, manastırda bulunan bölgenin en kaliteli mozaikleri arasında gösterilen söz konusu bölüm hakkında Seleucia ad Calycadnum VI'daki makalesinde ayrıntılı bilgiler vermektedir.

dayanıksız hale gelmiştir. Bir bölümü vaftiz havuzunun içinde yer alan mozaik tabanın bulunduğu yerden kaldırılmasının zorunluluğu nedeniyle havuz, fotoğraflama ve çizim ile ayrıntılı belgelemesi yapıldıktan sonra kaldırılmıştır. Vaftiz havuzunun yıkılarak hem çalışanlarımıza hem de mozaik tabana zarar verme tehlikesi nedeniyle dış duvarındaki toprak temizliği, maalesef tam olarak yapılamamıştır.

Olba Manastırı Kuzey Kilisesi Kazısı

Olba Manastırı'nda üç adet kilise, daha önceki çalışmalarda tespit edilmiştir. Bu kiliseler, tarafımızdan manastırdaki yönlerine göre; Kuzey Kilisesi, Merkez Kilise ve Güney Kilisesi olarak adlandırılmıştır. Olba Manastırı'nda Kuzey Kilisesi'nin arkeolojik kazı çalışmaları ilk kez 2015 yılında başlamıştır.

Manastırın M4 açmasındaki kazıların tamamlanmasının ardından Kuzey Kilisesi'nde 27. 07. 2015 tarihinde yüzey temizliği ile yeni çalışmalar, kilise içinde bulunan taşlar ve otlar temizlenerek söz konusu alanın arkeolojik kazı için uygun hale getirilmesiyle başlamıştır. Yoğun taş tabakası ile karşılaşılan bölümde yüzeydeki çalışmalar sırasında kilisenin mimari plastiğine ait sütun kaidesi, sütun başlığına ait volütlü ve *acanthus*lu parçalar, kaplama levhası parçaları bulunmuştur. Buluntular, daha önce ele geçen ve manastırın mimari plastik süslemeleri konusunda bilgi veren eserler ile yakın benzerlik göstermiştir⁸. Temizlik çalışmalarından sonra kilisenin güneydoğu bölümünde 5 x 5 m ölçülerinde bir açmada gerçekleştirilmiştir.

Doğu Roma İmparatorluğu'nda, özellikle de Syria, Palaestina ve Cilicia bölgelerindeki kiliselerde *apsis*in kuzey ve güneyinde yan odalar bulunmaktadır⁹. *Pastophoria* olarak adlandırılan bu iki yan odanın kuzeyde olanına *prothesis* güneyde olanına ise *diakonikon* adı verilir. *Prothesis*, ekmek ve şarap ayini için gerekli kapların bulunduğu, *diakonikon* ise röliklerin muhafaza edildiği mekândır. Manastırın kazı alanı olarak seçilen Kuzey Kilisesi'nde *apsis*in güneyinde yapılan çalışmalarda Cilicia'daki Erken Hıristiyanlık Dönemi kiliselerinde örnekleri sıkça görülen *diakonikon* açığa çıkarılmıştır (Lev. 3). Kiliselerde röliklerin bulunduğu, din adamları için giysilerin ve liturjik eşyaların saklandığı mekân olan *diakonikon*, Kuzey Kilisesi'nde oldukça korunmuş haldedir.

8 Bu konuda bkz.; Yeğin 2015.

9 Koch 2007, 70.

Batı yönünden 10 cm yükseklikte bir eşikten geçilerek 110 cm genişliğinde bir girişle *diakonikona* girilmektedir (Lev. 3). *Diakonikonun* içinde, doğu duvarındaki *apsisin* bitimi ile ana kayadan doğu ve güney duvarın kesiştiği köşeye kadar olan alan 445 cm, *apsisin diakonikonun* içinde yer alan dairesel taş sırası uzunluğu 345 cm'dir.

Diakonikonun güney duvarına bitişik biçimde ve taban döşemesinden 11 - 15 cm yüksekte, yaklaşık 70 x 150 cm boyutunda, üzeri düzleştirilmiş dikdörtgen bir alan bulunmaktadır. Bu alanın benzeri, manastır merkez kilisesinin alt katında da yer almakta en ve boyu yaklaşık aynı ölçülerde olmakla birlikte, alt katta iki adet olan bu dikdörtgen alan yerden yaklaşık 100 cm yüksekliğe sahip olmaları ile Kuzey Kilisesi'ndeki alandan ayrılmaktadır. Kuzey Kilisesi'ndeki söz konusu bölüm, *diakonikonda* yer aldığı için din adamlarının eşyalarının konulduğu yer olmalıdır.

Diakonikonun ana kayadan oluşturulan güney duvarında kazılar boyunca genişleyerek iyice belirginleşen yaklaşık 1 cm kalınlığında kaplama sıva tespit edilmiştir. Yer yer izleri güçlkle takip edilen, oldukça silinmiş durumdaki kırmızı tonlar, bu duvarda fresk veya boyama haç bulunma olasılığını göstermektedir. Kavisli Lentolu Kaya Mezarı'nın orta odasında bulunan *arcosolium* tipindeki mezarın cephesine boya ile çatalı bir haçın çizilmiş olması, bu savı güçlendirmektedir¹⁰.

Diakonikonu özellikli kılan bir bölüm de kazı çalışmalarımız sonucunda ilk kez ortaya çıkarılmıştır. *Diakonikonun* doğu duvarında bir nişin altında, kireç taşından oval kesme taşlarla oluşturulan, iç içe geçmiş silindirik biçimli bir hazne tespit edilmiştir (Lev. 4). Söz konusu haznenin üst bölümde iç çap 100 cm, dış çap 143 cm ve alt bölümde ise iç çap 70 cm, dış çap 98 cm, derinliği 104 cm olarak ölçüleri alınmıştır. Öte yandan haznede su için gider ya da gelir deliği, yoktur. *Diakonikondaki* haznenin çevresi, büyük ölçüde ana kaya ile kaplıdır. Cilicia, Palaestina ve Syria kiliselerinde *apsisin* güneyinde bulunan *diakonikonun* işlevine uygun olarak bu bölüm, röliklerin korunması için yapılmıştır¹¹.

10 Söz konusu mezarın Küçük Asia'daki örnekleri, MS 2. - 3. yüzyıllara tarihlenmekle birlikte bu mezarın Erken Hıristiyanlık Dönemi'nde ikincil kullanımı vardır ve mezarda boyama tekniği ile çatalı haç yapılmıştır. Olba'daki Kavisli Lentolu Kaya Mezarı hakkında bkz.; Akçay 2016.

11 Filistin - Gazze'deki 5. yy'a tarihlenen Aziz Hilarion Manastırı'nda bulunan kilisedeki vaftiz havuzu, biçimsel olarak Olba'daki hazneye biçimsel olarak benzetmekle birlikte, daha büyük boyutlu oluşu, *diakonikonda* olmaması, zeminle bir yapılması ve etrafının tümüyle açık olması ile Olba'daki örnekten ayrılmaktadır, bkz.; <http://www.middleeasteye.net/in-depth/features/palestinians-rich-archeological-heritage-risk-531473587>.

Olba Manastırı'nda önceki yıllarda yapılan kazılar, yapının taban döşemeleri hakkında bilgiler vermektedir¹². Ana kayadan yararlanılarak oluşturulan zemin, büyük taş bloklarla oluşturulan zemin, manastırın değişik bölümlerinde bulunmaktadır. Manastırda *opus sectile* kullanımının olduğu da önceki yıllarda bulunan parçalar nedeniyle bilinmektedir¹³. Ancak 2015 yılına kadar söz konusu malzemeyle oluşturulan taban döşemesine yapıda rastlanmamıştır. *Diakonikon*, çok iyi korunarak günümüze ulaşmış *opus sectile* taban döşemesi ile Olba'da bu konuda oldukça iyi bir sonuca ulaşılmasını sağlamaktadır.

Bölgede Olba'daki *opus sectile* ile en benzer karşılaştırılabilecek nitelikteki örnekler, Elaiussa Sebaste'de bulunmaktadır. Elaiussa Sebaste'deki kilisede *opus sectile* taban döşemesi sağlam durumdadır. Olba'da üçgen, kare, dikdörtgen, daire biçimli renkli taşlarla aralarında Davut Yıldızı (/ Mühr-ü Süleyman) simgesinin de olduğu değişik geometrik biçimlerin oluşturulduğu taban döşemesi manastırın yapım tarihiyle uyum içindedir. Kuzey Kilisesi ile birlikte *opus sectile* de 5. yy'a tarihlenmektedir (Lev. 5). Aynı döneme tarihlenen Elaiussa Sebaste'deki kilisede oldukça geniş bir alana yayılan, renkli *opus sectile* döşemede de Davut Yıldızı (/ Mühr-ü Süleyman) yer almaktadır ve kaliteli işçilik Olba'daki döşeme ile son derece benzerlik göstermektedir.

Kuzey Kilisesi'nde *diakonikomun* dışında, ana neften güney nefte geçişte bir basamak yer almaktadır. Bu geçişin üst bölümünde *in situ* halde bir sütun kaidesi bulunmuştur (Lev. 6). Kaidenin çapı, 50 cm'dir ve Alanya Müzesi'nde benzer bir örneği bulunur. Kaide, benzer örneklerine göre 5. - 6. yy'a tarihlenmekte ve Constantinopolis'in dışında Bithynia'da, Lycia'da, Pamphylia'da, Galatia'da ve Alanya Müzesi'nde karşımıza çıkmaktadır¹⁴. *In situ* olarak sütun kaidesinin bulunması, kilisenin mimarisinin iki sıra sütunla ayrılmış üç nefli bazilikal planlı olduğunu kanıtlamaktadır. Aynı bölümde zemin, değişik büyüklerde, düzgün işçilikle kesilmiş, dikdörtgen taşları döşelidir. Benzer bir döşeme Merkez Kilise'nin alt katında bulunmakla birlikte bu taşlardaki ince işçilik, kenarların daha belirgin olması ve taş bloklar üzerinde görülebilen taşçı aleti izleriyle takip edilebilmektedir.

Kuzey Kilisesi'nin *apsisinin* güney bölümü, yapılan kazılarla oldukça korunmuş olarak ortaya çıkarılmıştır. *Apsisi* oluşturan duvar, harçla

12 Özyıldırım 2012, 108; Özyıldırım 2013, 218; Özyıldırım 2015, 89.

13 Manastırda *opus sectile* kullanımına dair bkz.; Özyıldırım 2015, ibid.

14 Doğan 2005, 73. Eserin karşılaştırılması için bkz. Doğan 2005, 76. (Resim: 6)

birleştirilen iki sıra küçük paket taş sırasıyla örülmüştür. Cilicia kiliselerinde doğu cephenin bir duvarla sınırlandırılması (Örneğin Cambazlı Kilisesi vd.) Olba Manastırı Kuzey Kilisesi'nde *apsisin* düzlenmiş durumdaki ana kayaya yaslanmasıyla kendini göstermektedir. Bu tip taşların duvarlarda kullanımı, Olba'da hem manastır hem de tiyatrodaki görülmektedir. *Apsisin* önünde *synthronon*, ilk sırası, yaklaşık 56 x 21 cm boyutundaki dikdörtgen taşlardan ve ikinci sırası, çeşitli ölçülerde küçük paket taşlarla oluşturulmuş şekilde iki sıra olarak sağlam durumda bulunmuştur. *Apsisi* oluşturan kesme taşların arasında bulunan harç kalınlığı 3 – 3,5 cm kadardır. Doğu Roma erken dönem kullanımlarında yapılarıdaki harçların, tamamen sertleştiğinde daha da güçlü olma özelliği kazandığı bilinmektedir ve Olba'da taş sıralarının arasındaki harçta bu özellik görülmektedir¹⁵. Öte yandan Doğu Roma harçlarının renkleri, içlerinde kullanılan malzemeyle ilişkili olarak griden pembeye kadar değişiklik göstermektedir ve Olba'da bu konuları ayrıntılı inceleyebilmek için ele geçen harçlar üzerine arkeometri çalışmaları yapılmaktadır¹⁶.

Kuzey Kilisesi Kazılarında Ele Geçen Taş Eserler¹⁷

Olba Manastırı'nda kazılar ilerledikçe yapının mimarisi hakkındaki bilgiler de artmaktadır¹⁸. Bu konuda 2015 yılında Kuzey Kilisesi'nde gerçekleştirilen arkeolojik kazılar, gerçekten önemli buluntular vererek yapının mimari bakımdan ulaştığı kaliteli işçiliği ortaya koymaktadır. Kuzey Kilisesi'nde *apsis* ile ana nefin arasında kazı yapılan bölümde paye bulunmuştur. Dikdörtgen kesitli, kenarlarında kırıklar bulunmasına karşın oldukça sağlam durumdaki payenin yüksekliği 53 cm ve eni 19 cm'dir. İç içe geçen iki dikdörtgenden oluşan soffit motif, belirgindir. Paye, bölgedeki benzer örnekler nedeniyle 5. - 6. yy'a tarihlenir. Payenin 15 cm yüksekliğe sahip ve dikkat çekici iyi işçilik gösteren başlık bölümünün benzeri, bölgede –araştırmalarımıza göre– bulunmamaktadır (Lev. 8).

15 Ousterhood 2016, 149.

16 Ousterhood 2016, ibid.; Yrd. Doç. Dr. Ali Akın Akyol, Olba'daki harç analiz ve sonuçları konusunda çalışmalarını sürdürmektedir.

17 Olba Kazı ekibi üyeleri ve Mersin Ü. Arkeoloji B. yüksek lisans öğrencileri; arkeolog Hidayet Özdirek ve arkeolog Recep Sezer Taşkiran'a bu bölümün hazırlanmasındaki özverili yardımları için çok teşekkür ederim.

18 Manastırda yapılan ilk çalışmalarda bulunan mimari buluntu taş eserlere dair bir yüksek lisans tezi, Prof. Dr. A. Emel Erten'in danışmanlığında Arş. Gör. Yavuz Yeğin tarafından yazılmıştır, bkz.; Yeğin 2015.

Ancak yakın çevrede Alanya Müzesi'nde benzer bir örnek vardır. Liturjik öğeler arasında templon payesi, topuzlu tipte ve soffit motiflidir. Yan yüzünde levha oyuğu vardır. Erken Bizans'ta üst yüzleri topuzlu payeler kullanılmıştır. Orta Bizans Dönemi'nde monolit yapılmış payeler, sütun ve başlıktan oluşarak kullanılmıştır. Çoğunlukla bezeme olarak soffit kullanılırken, bitkisel ya da geometrik bezemelerin görüldüğü örnekler de vardır. Topuzlu payeler, 6. yy templonlarında Constantinopolis ve Küçük Asia'da görülmektedir¹⁹.

Kireç taşından ele geçen bir başka eserde madalyon içinde Malta Haçı kabartma olarak yapılmış bir sütun başlığı parçasıdır (Lev. 9). Madalyon içinde bulunan haç, merkezden uçlara doğru genişlemektedir ve madalyonun dışı *acanthus* yaprakları ile bezenmiştir. Başlığın, buluntu yeri Kahire olan bir benzeri bugün Berlin'dedir²⁰. Haçın kolları merkezden uçlara doğru üçgen oluşturacak şekilde genişleyerek içbükey biçimde sonlanmakta ve MS 5. - 6. yy'a tarihlenmektedir.

Kireç taşından ele geçen diğer eser, çift tarafı işlenmiş bir templon levhasına aittir. Templon levhasının bir yüzünde çatalı Latin haçı kabartması bulunurken diğer yüzünde bir hayvan betimi (at?) yer alır (Lev. 10a ve 10b). Betimlemeler profilli çerçeve içerisinde yüksek kabartma olarak işlenmiştir. Hayvan betimli yüzün çerçeve bordürü ve levhanın köşesi korunmuş durumdadır. Hayvan figürünün üzerinde iki kolu korunmuş üst dikey koldan merkeze 7 cm yatay koldan merkeze 4,5 cm boyutunda çatalı haç betimi bulunmaktadır. Haçın alt kolu hayvan gövdesi ile birleşmektedir. Eserin benzer örnekleri araştırılmaktadır. Levhada bulunan hayvanın ayakları ile Anamur ören yeri deposunda bulunan fragman halindeki hayvan ayakları birbirine benzemektedir²¹. Ancak bu fragmanlardan biri, Prokonessos mermerinden yapılması ile Olba'da bulunan levhadan ayrılmaktadır, fragman halinde bulunan parçalar birebir karşılaştırma örneği değildir. Ayrıca Olba'da yapılan ilk çalışmalarda bulunmuş olan levha parçası, bu esere bordür bölümlerinin benzerliği ile dikkati çekmektedir²².

Kazılarda kireç taşından, iki parça halinde ve birleşebilen sütun gövdesi çıkarılmıştır. İlkinin çapı 36 cm ve korunmuş yüksekliği 101 cm, ikincisinin çapı 41 cm korunmuş yüksekliği 92 cm'dir. İki parça halinde çıkarılan sütun gövdesi birleşmektedir. Olba'da bulunan sütun gövde

19 Doğan 2005, 74. (Resim. 8).

20 Taş ve Özcan 2015, 264 ve karşılaştırma için bkz.; Taş ve Özcan 2015, 271. (Kat. No. 1)

21 Aydın 2008, 161 ve karşılaştırma için bkz.; Aydın 2008, 169. (Resim:6).

22 Yeğin 2015, 58 ve karşılaştırma için bkz.; Yeğin 2015, 100, (Katalog No: 7, Çizim No: 7).

boyutları daha büyük olmakla birlikte bölgedeki benzer örnekler Silifke Müzesi'nde görülebilir, 5. - 6. yy'a tarihlenen örnek, kireç taşındandır²³.

Birleşebilir levha parçaları da kazılarda ele geçmiştir. Kireç taşından olan bu parçaların bir kenarı korunmuş durumdadır, levhanın ortasında haç betimi işlenen daire kabartmasının bir bölümü görülmektedir (Lev. 11). Levhanın bir örneği daha önce manastır kazılarında bulunmuş ve MS 5. - 6. yy'a tarihlenmektedir²⁴.

Manastır Kazılarında Bulunan Geç Roma Keramiklerinin Genel Değerlendirmesi²⁵

Manastır'da yürütülen kazı çalışmaları sırasında gün ışığına çıkarılan keramik parçaları içinde Geç Roma Dönemi'ne ait örnekler bulunmaktadır. Geç Roma A-B (Afrika) Kırmızı Astarlı keramikleri, ithal taklidi oldukları tahmin edilen üç örnekle temsil edilmektedir. Kâse formundaki parçaların ağız ve gövde kısımlarına ait küçük bölümleri korunmuş olup ağız çapları 10 ile 18 cm arasında değişmektedir²⁶. Hamur özelliklerinin ise kum-ince kireç katkılı, sert ve gözeneksiz oldukları gözlemlenmektedir. Örnekler, ağız profilleri açısından üç alt tipolojiye ayrılarak değerlendirilir²⁷ (Lev. 12a). Keramikler, bu grup altında kentte bulunan benzer örnekler ile birlikte değerlendirildiğinde MS 5. yüzyıla tarihlenebilir ve bu da manastırın tarihiyle örtüşmektedir. Olba'da bulunan Geç Roma C (Phokaia) Kırmızı Astarlı Keramikleri içindeki örneklerden biri, Olba Manastırı'nda tespit edilmiştir²⁸. Mika katkılı, sert ve gözeneksiz hamur özelliğine sahip parça tabak formundadır. J.W. Hayes'in Geç Roma Keramiklerini tipolojik olarak ele aldığı

23 Aydın 2013, 257 ve karşılaştırma için bkz.; Kat. No: 300.

24 Yeğin 2015, 60 ve karşılaştırma için bkz.; Yeğin 2015, 103. (Katalog No: 9, Çizim No: 9).

25 Olba Kazı ekibimizin üyesi, Düzce Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Arş. Gör. Safiye Aydın (MA), "Olba Geç Roma Dönemi Seramik Buluntuları" başlığıyla Prof. Dr. Emel Erten'in danışmanlığında doktora tezini hazırlamaktadır. Bu bölüme değerli katkıları için Arş. Gör. Safiye Aydın'a (MA) çok teşekkür ederim.

26 Olb 11/Mns 4'ün ağız çapı 18 cm; Olb 11/Mns 5'in ağız çapı 10 cm; Olb 14/Mns M4-1B.48-1'in ağız çapı 18 cm.

27 Olb 11/Mns 4 envanter numaralı parça, hafif içe yuvarlatılmış ağız profiline sahiptir. Olb 11/Mns 5 envanter numaralı parçanın ağız kısmı hafif dışa taşkın bir özellik göstermektedir. Olb 14/Mns M4-1B.48-1 envanter numaralı parçada ise, ağız profili daha çok içe taşkın özelliğe sahiptir.

28 Olb 14/Mns M4-2A.46-1 envanter numaralı parçanın ağız profili dışa doğru kalınlaştırılarak yapılmıştır.

çalışması²⁹ öncelikli olarak dikkate alındığında “Form 10” grubuna ait bir örnektir ve paralel bir örneği Kelenderis’te bulunmaktadır³⁰. Benzer örnek ile birlikte değerlendirildiğinde keramik parçası, MS 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenir. Manastırda 2012 ve 2014 yılları kazı çalışmalarında gün ışığına çıkarılan keramikler içinde Geç Roma D (Kıbrıs) Kırmızı Astarlı örneklerine ait iki parça tespit edilmiştir. Kaidenin büyük oranda korunduğu örnek, tabak formundadır (Olb 12/Mns M3.5) (Lev. 12b). Kâse formundaki diğer parçanın ise ağız profilinin küçük bir kısmı korunmuştur (Olb 14/Mns M4-1B.48-2) (Lev. 12c). Tabak, ince kireç katkılı, sert ve gözeneksiz bir hamur özelliğine sahip olup “Form 9” grubu için güzel bir örnektir³¹. Paralel bir örneğinin Anemurium’da bulunduğu parça, MS 580-660 yıllarına tarihlenmektedir³². Kâse formundaki keramik parçası ince kireç ve mika katkılı, sert ve gözeneksiz bir hamur dokusuna sahiptir. “Form 9a” grubu için önemli bir örnek olan parça, MS 6. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmektedir³³. Sonuç olarak, Geç Antik Dönem’in siyasi, sosyal ve kültürel hayatını anlamamıza olanak sağlayan arkeolojik veriler arasında bulunan keramikler, söz konusu dönemin Olba’da Manastır ve Tiyatro kazılarında tespit edilen mevcut örnekleriyle birlikte önemli sonuçlara ulaşmamıza yardım etmektedir.

Manastır kazılarında çok sayıda haç kabartmalı veya kabartmasız kiremit parçalarından örneklerin ele geçmesi nedeniyle manastırın çatı örtüsüne dair öneriler, daha önce bir yüksek lisans tezi olarak hazırlanmış ve çeşitli makalelerde yine bu konu ve buluntular incelenmiştir³⁴. Önceki yıllarda yapılan çalışmalarda benzerleri çıkmış ve bazıları yayınlanmış olan haç kabartmalı kiremitlere bir örnek, 2015 çalışma döneminde ele geçmiştir³⁵. Kilisenin güney duvarı, açma sınırı doğrultusunda ortaya çıkan çatı kiremit parçaları içinde bir adet kabartma haça sahip kiremit parçası bulunmuştur. Haç kabartmalı kiremit, sert, kireç katkılı ve açık kırmızı (2,5 YR, 6/8) renkte hamura sahiptir. Kiremit parçasının dış yüzeyi de hamur ile aynı renktedir (Lev. 13).

29 Hayes, 1972.

30 Tekocak 2006, lev. 13: 87 (Kelenderis Variant 1).

31 Hayes 1972, fig. 82: 12

32 Williams 1989, fig. 13: 176.

33 Hayes 1972, fig. 81.

34 Özyıldırım 2013, 219-220; Erdoğan Yıldırım 2014; Özyıldırım 2015, 87.

35 Özyıldırım 2015, 87-88.

Olba Manastırı'nda gerçekleştirilen kazılarda az sayıda tuğla parçaları bulunmuştur. Ele geçen pişmiş toprak bu parçalar, Olba kentinde şimdiye kadar ilk kez tuğla bulunması bakımından ilginç ve önemlidir³⁶.

Belgeleme – Çizim - Koruma

Kazı çalışmalarımız, 2015 yılında ilk kez hava fotoğrafları ile belgelenmiştir. Olba Manastırı'nda 2015 yılında Kuzey Kilisesi'nde gerçekleştirilen arkeolojik kazılardan sonra ortaya çıkarılan duvarların belgelemesi, Restoratör Uzm. Y. Mimar Ahmet Mutlu ve ekibi tarafından gerçekleştirilerek master plana oturtulmuştur³⁷ (Lev. 14). *Opus sectile* zemin döşemesinin fotogrametrik olarak belgelemesi yapılarak, çizimleri oluşturulmuştur. Belgeleme çalışmasının ardından zemin geotekstil ile örtülüp, üzerine kum serilerek koruma altına alınmıştır.

Ancak kazı ödeneğimizden bir görevli tutularak kazı alanlarımızın korunmasına yönelik tedbirler almamıza karşın özellikle manastırın insan eliyle tahribata uğratıldığını görmek, ekibimiz açısından üzüntü, arkeolojik miras açısından endişe vericidir. Özellikle manastırdaki galeride bulunan ana kayadan yapılmış bir sütunun yerinden koparılarak mozaik tabanın bulunduğu bölüme atılması, Kuzey Kilisesi'nde *diakonikonda* rölik konulması için yapılan haznenin hem dip hem de kenarlarının kırılması, arkeolojik korumacılık sorunları olan yerleşimde bu durumun devam ettiğini maalesef göstermektedir.

Sonuç

Olba Manastırı, arkeolojik kazıların son derece verimli sonuçları ile bölgenin Erken Hıristiyanlık Dönemi tarihine ışık tutmayı sürdürmektedir. Olba Manastırı'nın kentin sosyal yaşamı ile ilişkisi, yeni çalışmalarla ortaya konmakta ve giderek daha ön plana çıkmaktadır. Manastırın, Cappadocia Kilise Babaları'ndan Aziz Basileus'un (329 / 330 – 379) oluşturduğu yeni manastır sistemi içinde yer alması, yapının Olba'da dinsel faaliyetler için bir merkez olmasını sağlamaktadır. Aynı durum, manastırda kalan din

36 Olba'da ilk kez bulunması bakımından önemli olan parçaların arkeolojik ve arkeometrik değerlendirmesi, Özyıldırım – Akyol tarafından Seleucia ad Calycadnum VI'da ayrı bir makale olarak yapılmaktadır.

37 Manastır çizimleri, Rest. Uzm. Y. Mimar Onur Karahan, Ölçüm Operatörü Erkan Kuri, Rest. Mim. Barış Ulu ve Mimar Dilşad Demirci tarafından gerçekleştirilmiştir, kendilerine çok teşekkür ederim.

adamlarının Olba'da tarımsal ve ticari faaliyetlerde bulduklarını da göstermektedir³⁸. Olba Manastırı'ndan ve manastırın sarnıcından ana kayadan basamaklarla ulaşılabilen ve mutlaka manastırla ilişkili olan işlik, ticari faaliyetler bakımından önemlidir. Manastırın kentin kuzeyine yayılan verimli tarım arazilerine yakınlığı da din adamlarının tarımsal faaliyetlerine izin veren Aziz Basileus sisteminin uygulanmasına olanak sağlamaktadır.

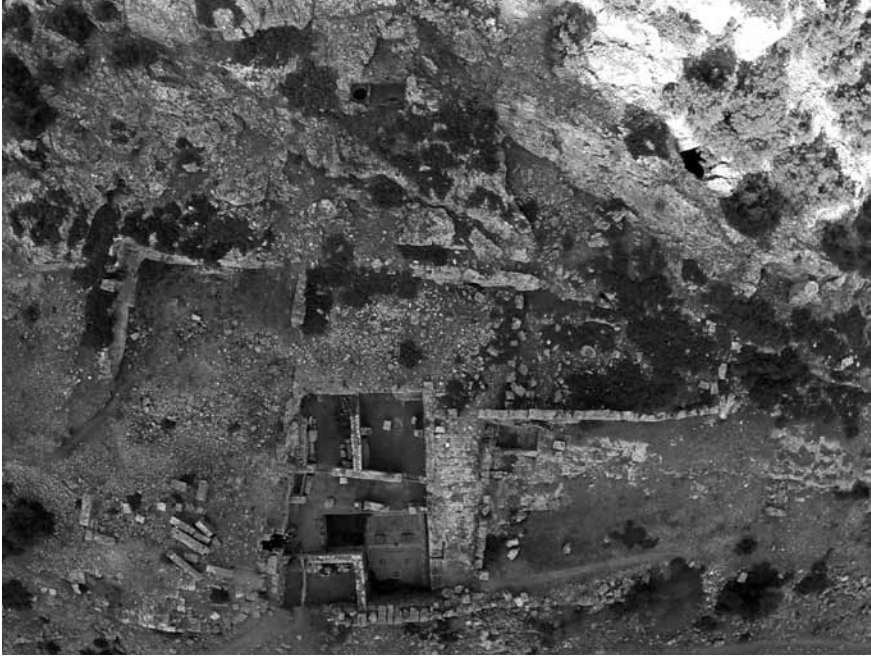
Kuzey Kilisesi'ndeki kazılar, daha ilk yılında önemli sonuçlar vermiştir; *Synthronomun* bulunması, sağlam durumdaki *opus sectile* taban, mimari süsleme unsurları bunlar arasında sayılabilir. Kuzey Kilisesi'nde ilk kez yapılan kazıların ortaya çıkardığı kaliteli *opus sectile* yapının bilinen ancak sağlam durumda bulunamamış bir malzemesini kaliteli işçilikle birlikte vermektedir. Kuzey Kilisesi'nde ele geçen mimari eserlerin örnekleri, Olba'da Hıristiyan dinî mimarisinin kalitesini anlamak bakımından güzel sonuçlar vermektedir.

Olba Manastırı'ndaki gerek mimari buluntulara gerek küçük eserlere, yönelik çalışmalar ve ulaşılan sonuçlar, Olba kentinde yerleşimin genel olarak son bulması üzerine Prof. Dr. A. Emel Erten tarafından yapılan 7. yüzyılın ikinci yarısı önerisini desteklemektedir³⁹.

38 Aziz Basileus'un oluşturduğu manastır sistemi hakkında bkz.; Özyıldırım 2011, 152-153.

39 Erten 2014, 68.

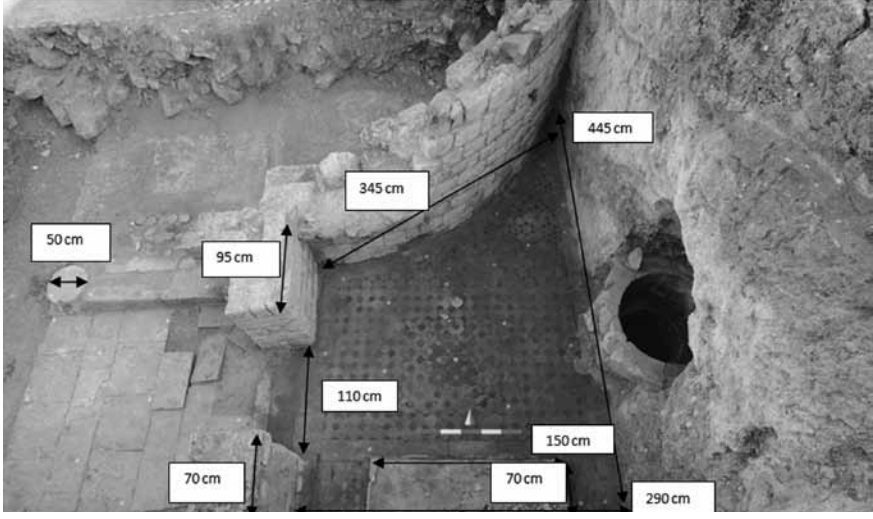
Olba Manastırı 2015 Yılı Kazıları ve Kuzey Kilisesi'ndeki çalışmaların Değerlendirilmesi
Levhalar

Lev. 1 Olba Manastırı'nın hava fotoğrafı.

Lev. 2 Olba Manastırı vaftiz havuzu.

Lev. 3 Olba Manastırı Kuzey Kilisesi.

Lev. 4 Kuzey Kilisesi hazne.

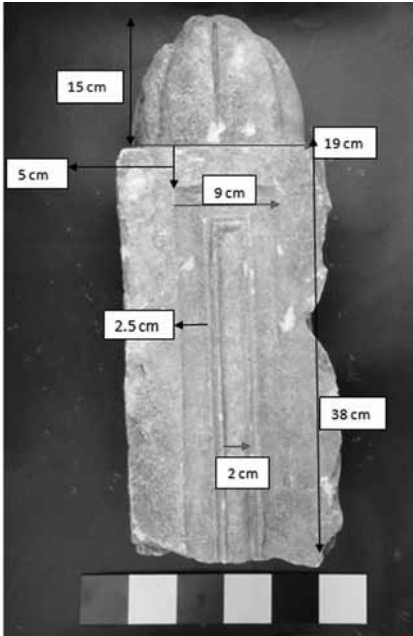
Lev. 5 *Opus sectile* taban döşemesi.

Lev. 6 *In situ* sütun kaidesi.

Lev. 7 Kuzey Kilisesi *synthronon*.

Lev. 8 Templon payesi.

Lev. 9 Malta Haçlı sütun başlığı.

Lev. 10a

Lev. 10b

Lev. 11 Birleşebilir levha parçası.

Lev. 12a Olba Kuzey Kilisesi keramik örnekleri.(Hidayet)

Lev. 12b Olba Kuzey Kilisesi keramik örnekleri.

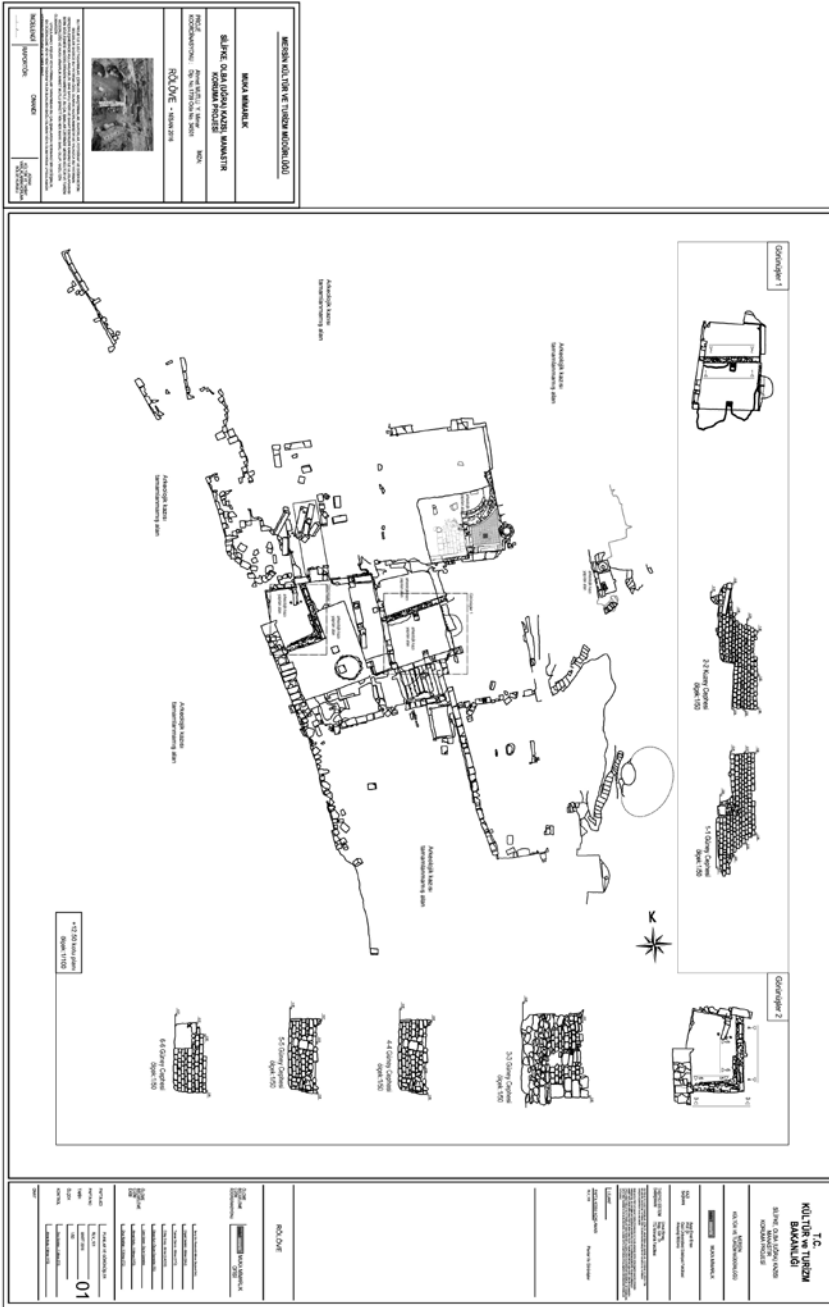

Lev. 12c Olba Kuzey Kilisesi keramik örnekleri.

Lev. 13 Haç kabartmalı kiremit parçası.

Olba Manastırı 2015 Yılı Kazıları ve Kuzey Kilisesi'ndeki Çalışmaların Değerlendirilmesi

Lev. 14 Manastır'ın 2015 kazıları sonrasında revize edilen planı.

Kaynakça

Akçay 2016

Akçay, T., Olba'da Ölü Kültü (Dan. Prof. Dr. E. Erten, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Aydın 2008

Aydın, A., "Anamur Müzesinde Bulunan Erken Hıristiyanlık – Bizans Dönemi Taş Eserleri", TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü AST 25, 1. Cilt, Ankara.

Aydın 2013

Aydın, A., "Erken Hıristiyanlık – Bizans Dönemi Mimari Elemanlarının/ Süslemelerinin Kataloğu ve Değerlendirilmesi", *Silifke Müzesi Taş Eserler Kataloğu – Heykeltıraşlık ve Mimari Plastik Eserler* (ed. S. Durugönül) Pitura Yayınevi, İstanbul.

Çakmak 2011

Çakmak, Ü., "Geç Antik Dönem'de Cilicia ve Isauria'da Kilise Sayısının Artış Nedenleri Üzerine Bir Deneme", Seleucia ad Calycadnum I, Ankara.

Doğan 2005

Doğan, S., "Alanya Müzesi'ndeki Bizans Dönemi Taş Eserleri", TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü AST 22, 2. Cilt, Ankara.

Erdoğan Yıldırım 2014

Erdoğan Yıldırım, E., Olba Manastırı Çatı Kiremitleri ve Örtü Sistemleri, Gazi Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Dan. Prof. Dr. E. Erten), Ankara.

Erten 2014

Erten, E., "Arkeolojik Veriler ve Tarihsel Olayları Işığında Olba'da Yerleşimin Son Bulması", Seleucia ad Calycadnum IV, Homer Kitabevi, İstanbul.

Hayes 1972

Hayes, J.W., *Late Roman Pottery*, The British School at Rome, London, 1972.

Koch 2007

Koch, G., *Erken Hıristiyan Sanatı* (Çev.: A. Aydın), Arkeoloji ve Sanat Yay., İstanbul.

Köroğlu 2014

Köroğlu, G., "Alahan Manastırı", *İnanca Yolculuk Mersin* (ed. M. Özyıldırım) Mersin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Mersin.

Olba Manastırı 2015 Yılı Kazıları ve Kuzey Kilisesi'ndeki Çalışmaların Değerlendirilmesi

Mango 2006

Mango, C., *Bizans Sanatı* (Çev. M. Kadiroğlu), Rekmay Ltd Şti, Ankara.

Ousterhout 2016

Ousterhout, R., *Bizans'ın Yapı Ustaları* (Çev. F. Yavuz), Koç Üniversitesi Yay. No: 77 Mimarlık Sanat Tarihi, İstanbul.

Özyıldırım 2003

Özyıldırım, M., "İlkçağ ve Erken Hıristiyanlık Döneminde Olba, Sözcüğün Değişik Kullanımları", Olba VIII, Mersin.

Özyıldırım – Ünalın 2011

Özyıldırım, M. - Ünalın, H., S., "Isauria Dağlarında Hıristiyan Manastırcılığının Bir Örneği: Olba Manastırı", Seleucia ad Calycadnum I, Tan Kitabevi, Ankara.

Özyıldırım 2012

Özyıldırım, M., "Olba Manastırı Hakkında Arkeolojik ve Yazınsal Yeni Bilgiler", Seleucia ad Calycadnum II, Tan Kitabevi, Ankara.

Özyıldırım 2013

Özyıldırım, M., "Olba Manastırı: 2012 Yılı Kazı Sonuçları ve Merkez Mekânlar Üzerine Düşünceler", Seleucia ad Calycadnum III, Homer Kitabevi, İstanbul.

Özyıldırım 2015

Özyıldırım, M., "Olba Manastırı 2014 Yılına Kazı Sonuçlarının Değerlendirilmesi", Seleucia ad Calycadnum V, Homer Kitabevi, İstanbul.

Taş – Özcan 2015

Taş, T., Özcan, F., "MS 4. - 7. Yüzyıllar Arasında Haç Motiflerinin Gelişimi", Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı 21.

Tekocak 2006

Tekocak, M., Kelenderis Roma Çağı Seramiği, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya.

Williams 1989

Williams, C., *Anemurium: The Roman and Early Byzantine Pottery*, Pontifical Institute of Mediaeval Studies, Belgium.

Yeğın 2015

Yeğın, Y., Olba Kazıları Mimari Buluntuları ve Mekân İlişkileri, Gazi Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi – Dan. Prof. Dr. A.E. Erten), Ankara.